

СПРАВА «УЗУ ПРОТИ УКРАЇНИ»

(CASE OF UZU v. UKRAINE)

(Заява № 7164/18)

Стислий виклад рішення від 21 листопада 2024 року

19 серпня 2015 року заявник, який має афроукраїнське походження і на момент подій йому було 16 років, зазнав нападу на платформі станції метро від групи із близько десяти людей, як він стверджував, на ґрунті расової приналежності. Заявник стверджував, що нападники висміяли його колір шкіри та ставили образливі запитання. Мати заявника того ж дня звернулася до поліції. Медичні довідки заявника з двох лікарень свідчать, що він отримав струс головного мозку та забої м'яких тканин лівої половини обличчя, нижньої щелепи, тулуба та кінцівок. 20 серпня 2015 року працівники поліції порушили кримінальне провадження за статтею 125 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) (нанесення легких тілесних ушкоджень). 08 вересня 2015 року кримінальне провадження було перекваліфіковане за статтею 296 ККУ (хуліганство, вчинене групою осіб), а 15 вересня 2015 року знову було перекваліфіковане за статтею 161 ККУ (порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками). У вересні 2015 року працівники поліції провели низку процесуальних дій для розшуку нападників. У період з 03 вересня до 02 жовтня 2015 року проводилася судовомедична експертиза. Проте, попри наявність копій двох медичних довідок, протокол допиту заявника як потерпілого та один протокол проведення слідчого експерименту, експертиза не встановила ступінь тяжкості тілесних ушкоджень заявника, оскільки медичні довідки не містили їхнього достатньо детального опису. У вересні того ж року заявник побачив одного з нападників на вулиці у м. Київ і викликав поліцію. Було встановлено, що ця особа входила до групи осіб, які жорстоко поводитися із заявником, і була саме тією особою, яка образила його. Цю особу допитали як свідка та відпустили на тій підставі, що він не наносив заявникові тілесних ушкоджень. Через місяць заявник, на пред'явлених фотознімках, впізнав особу, яка висловлювала образи в його бік. У липні 2018 року було призначено лінгвістичну експертизу для визначення, чи становив вираз «мавпа, банани будеш?» закликом до насильства. Судовий експерт дійшов висновку, що зазначений вираз був образливим, принижував людську гідність та створював негативний образ темношкірих осіб в очах представників інших рас, а тому був принизливим. Вираз був спрямований на розпалювання нетерпимості між представниками небілої раси та інших рас. Однак експерт також дійшов висновку, що вказаний вираз не містив погроз настання негативних наслідків для будь-якої особи, чи заклику, спрямованого до розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі. На підставі зазначеного висновку експерта у грудні 2019 року кримінальне провадження було перекваліфіковане зі статті 161 на статтю 125 ККУ. У березні 2020

року провадження закрили у зв'язку з відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення. Через три роки Подільський районний суд міста Києва скасував постанову про закриття провадження у зв'язку з тим, що працівники поліції не встановили усі обставини події та не провели всі необхідні слідчі дії. Суд повернув справу на додаткове розслідування. Як зазначено у рішенні Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) розслідування досі триває. До Європейського суду заявник скаржився за статтями 3 і 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) у поєднанні зі статтею 14 Конвенції, за статтею 13 Конвенції у поєднанні зі статтями 3, 8 і 14 Конвенції, а також за статтею 1 Протоколу № 12 до Конвенції на непроведення державою ефективного розслідування стверджуваного нападу на нього на ґрунті расової приналежності. Розглянувши скаргу заявника за статтю 3 у поєднанні зі статтею 14 Конвенції, Європейський суд зазначив, що розслідування на національному рівні, хоч і було активним у вересні 2015 року, швидко завмерло після неможливості судово-медичним експертом встановити ступінь тяжкості тілесних ушкоджень заявника та впізнання заявником у листопаді 2015 року особи, яка викрикувала образи на його адресу. Можливість детальної документації тілесних ушкоджень заявника була вже втрачена, оскільки з дати відповідних подій минуло півтора місяці. Також Європейський суд вказав на проміжок часу у майже шість місяців між впізнанням зображеної на фотознімку особи та опитуванням працівників поліції, що вплинуло на збільшення загальної тривалості розслідування. Крім того, лінгвістична експертиза, призначена майже через три роки, містила два суперечливі твердження. Під час перекваліфікації кримінального провадження зі статті 161 на статтю 125 ККУ працівник поліції послався на твердження, що «вираз не містив погроз настання негативних наслідків», але проігнорував твердження, що він був «спрямований на розпалювання нетерпимості між представниками небілої раси та інших рас». Таким чином, низка серйозних процесуальних недоліків, які становили перешкоди для забезпечення доказів, негативно вплинули на ефективність будь-якого подальшого розслідування. Європейський суд дійшов висновку, що національні органи влади не виконали свого зобов'язання провести ефективно розслідування та викрити будь-які расистські мотиви події та констатував порушення статті 3 у поєднанні зі статтею 14 Конвенції. Щодо інших скарг заявника, з огляду на факти справи, доводи сторін і свої попередні висновки Європейський суд дійшов висновку, що він розглянув основні юридичні питання в цій справі і немає потреби розглядати решту скарг.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. Оголошує прийнятною скаргу за статтею 3 та статтею 14 Конвенції;
2. Постановляє, що було порушено процесуальний аспект статті 3 Конвенції у поєднанні зі статтею 14 Конвенції;
3. Постановляє, що немає потреби розглядати питання прийнятності та суті решти скарг у заяві;

4. Постановляє, що: (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу: (I) 4 500 (чотири тисячі п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди; (II) 1 200 (одна тисяча двісті) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат, які мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок, зазначений пані Ю. В. Науменко; (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
5. Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.